

Asia: VN/8915/2024

Lausuntopyyntö arviomuistiosta: Työvoimapalveluiden palveluprosessin uudistustarpeet ja yksityisen työnvälityksen mahdollisuus saada tietoja työnhakijasta

Lausunnonantajan lausunto

Työtarjousten velvoittavuuden lisääminen

Työtarjousten osuvuus kasvaa, kun asiakas tunnetaan paremmin ja hänestä on ajantasaiset tiedot asiakastietojärjestelmissä. Tämän vuoksi on kannatettavaa, että työtarjoukset ovat pelkästään velvoittavia työttömyyden alusta lähtien. Jako ei-velvoittaviin ja velvoittaviin voi myös aiheuttaa asiakkaassa epätietoisuutta kummasta työtarjouksesta tässä on kyse, etenkin jos hän on saanut ensimmäisen kuuden kuukauden aikana yhden ei-velvoittavan ja yli kuuden kuukauden jälkeen velvoittavan työtarjouksen.

Työvoimaviranomaisen kirjallisesta muistutuksesta luopuminen

Kirjallisesta muistutuksesta tulisi luopua. Sen rooli palvelujärjestelmässä on asiakkaalle epäselvä ja viranomaisia työllistävä.

Nuoret ja velvollisuus hakea opiskelupaikkoja työttömyysetuuden edellytyksenä

Arviomuistiossa on ehdotettu, että nuoret voisivat täyttää velvollisuutensa hakea opiskelupaikkoja työttömyysetuuden jatkamisen edellytyksenä siten, että he voisivat jatkossa hakeutua muihinkin kuin tutkintoon johtaviin opintoihin. Yhtenä perusteena arviomuistiossa on esitetty, että nuoret pysyisivät ensisijaisen sosiaalietuuden (työttömyysturvan) piirissä ennen opintojen alkua. Perustelu on vähintäänkin arveluttava, jos kriteerejä lähdetään muuttamaan sen takia, että asiakas pysyy jollakin etuudella. Arviomuistiossa todetaan, että muun kuin tutkintotavoitteisen koulutuksen lisääminen hakuvaihtoehtoihin voi lisätä työttömyysturvamenoja. Arviomuistion ehdotus ei tue hallitusohjelman tavoitteita koulutusasteen nostosta. Hallitusohjelman mukaisesti ”hallitus sitoutuu tekemään toimenpiteitä, joilla korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä pyritään nostamaan mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Laaditaan suunnitelma toimenpiteistä, joilla edetään kohti tavoitetta nostaa Suomen korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä OECD:n kärkimaiden tasolle.”

Palveluprosessin uudistaminen (ml. työnhakuvelvollisuus)

Jos työnhakija toimii moitittavasti eli esim. jättää saapumatta alkuhaastatteluun, työnhakukeskusteluun, kieltäytyy työllistymissuunnitelman tai vastaavien suunnitelmien laadinnasta tai tarkistamisesta, hänelle voidaan määrätä korvauksettomia määräaikoja eli. ns. karensseja ja työssäolovelvoitteita. Ensimmäinen moitittava menettely ei aiheuta seuraamuksia, toiset ja siitä eteenpäin aiheuttavat. Tässä kohtaa olisi tärkeää arvioida, miksi asiakas ei kykene pitämään sovituista aikatauluista kiinni, miksi hän kieltäytyy tarjotusta palvelusta, eli onko asiakas oikeasti edes työkykyinen. Toki työnhakijalla voi olla toimintaansa työvoimapoliittisesti hyväksyttävä syy, ja sen hän voi esittää kuulemiskirjeessä. Eli karensseja on hyvä tiukentaa merkittävästi ns. hukkakäyntien välttämiseksi ja palveluprosessin tehostamiseksi.

Yksityisen työnvälityksen mahdollisuus saada tietoja työnhakijoista

Ehdotuksessa on kannatettavaa laajentaa kohderyhmä koskemaan kaikkia työnhakijoita eikä vain työttömiä työnhakijoita. Kannatamme vaihtoehtoa B, jossa työnhakijasta muodostetaan ja julkaistaan työnhakuprofiili automaattisesti. Samaa automatiikkaa voitaisiin hyödyntää myös työnhakijaksi ilmoittautumisen yhteydessä annettavien työhistoria- (eläkelaitokset) ja koulutustietojen (opintopolku) osalta. Tämä uudistaa pysyvästi asiakaspalvelumallia, jota mm. RRF-rahoitus edellyttää ja tulee vastaamaan osaltaan työvoimaviranomaiselle asetettuihin tehokkuus- ja vaikuttavuustavoitteisiin.

Yleinen palaute / Muut muistion kohdat

Luvussa 3 palveluprosessin uudistaminen puhutaan alkuhaastattelun järjestämisestä viiden arkipäivän sisällä työnhaun aloittamisesta. VTV:n tarkastuskertomuksen mukaan työ- ja elinkeinoministeriöstä saatujen tietojen perusteella ensimmäisenä vuonna alkuhaastattelu pystyttiin toteuttamaan tavoitteen mukaisesti viidessä arkipäivässä noin 11 prosentille työnhakijoista. On epärealistista odottaa, että jatkossa työvoimaviranomaiset kykenisivät noudattamaan laissa asetettua aikarajaa ilman merkittävää resurssien lisäystä. Ehdotuksessa kannatettavaa on vahva pyrkimys siirtää palvelun painopistettä asiakkaan palvelutarpeen mukaiseksi. Se onnistuu parhaiten luopumalla lakisääteisistä aikarajoista työnhakukeskusteluille ja muistakin aikarajoista. Täydentävistä työnhakukeskusteluista voisi luopua kokonaan. Tämä ei suinkaan tarkoita sitä, että työvoimaviranomainen ei tapaisi asiakasta, koska kannustava rahoitusmalli luo kannusteet asiakkaan pikaiselle työllistämiseksi, joka ei taas onnistu ilman asiakkaan palvelutarpeen mukaista palvelua. Työvoimaviranomaisilla on vahva insentiivi onnistua työnvälitystehtävässään ilman liiallista sääntelyä.

Suomi on saanut vuodelle 2023 RRF-rahoitusta 70 milj. euroa asiakaspalvelumallin uudistamiseen ja sen toimeenpanoon liittyvän lainsäädännön laatimiseen sekä asiakastapaamisten määrän nostamiseen asiakaspalvelumallin uudistuksen myötä. Rahoituksen myötä Suomi on sitoutunut uudistamaan henkilöasiakkaiden palvelumallia pysyväisluonteisesti. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että Suomen kannattaisi sitoutua sellaiseen palvelumalliin, joka on todettu tehottomaksi. Jatkossa tulisi kehittää laskentamallia asiakkaiden työllistymistodennäköisyydelle edelleen ja liittää siihen ainakin tulorekisteritiedot, koska sen hyöty on jo tutkimuksessa osoitettu. Tämä edellyttää lakimuutoksia. Lisäksi tekoälyn käyttöä ja automatisointia tulisi asiakkaan palveluprosessissa lisätä nykyisestä merkittävästi ja pysyväisluonteisesti.

Normien purkutoimenpiteenä palveluprosessia kevennetään kahdessa vaiheessa tavoitteena vaikuttavuuden parantaminen. Ensimmäistä vaihetta koskeva esitys on annettu eduskunnalle 18.4. (HE 37/2024 vp). Näiden uudistusten taloudellisten vaikutusten arvioidaan olevan 10–20 milj. euroa. Tässä kohtaa on hyvä muistaa, miten pohjoismainen työvoimapalvelumalli on toteutunut 70 miljoonalla eurolla. Säästöjä ei synny tehtävistä, joita ei nykyisinkään ole kyetty tekemään, vaikka lakisääteisiä ovatkin. Tässä esitetyt ehdotukset eivät tuo merkittävää säästöä, koska ne kohdistuvat sellaisiin toimiin ja palveluihin, joita on käytetty vähän suhteessa siihen, mitä hallituksen esityksessä pohjoismaiseen työvoimamalliin oli alun perin suunniteltu. Lähinnä kustannusten osalta päinvastoin, nuorten velvollisuus hakea muita kuin tutkintoon johtavaan koulutukseen kasvattaa työvoimaviranomaisen menoja.

Lindberg Erja
Suomen Kuntaliitto ry